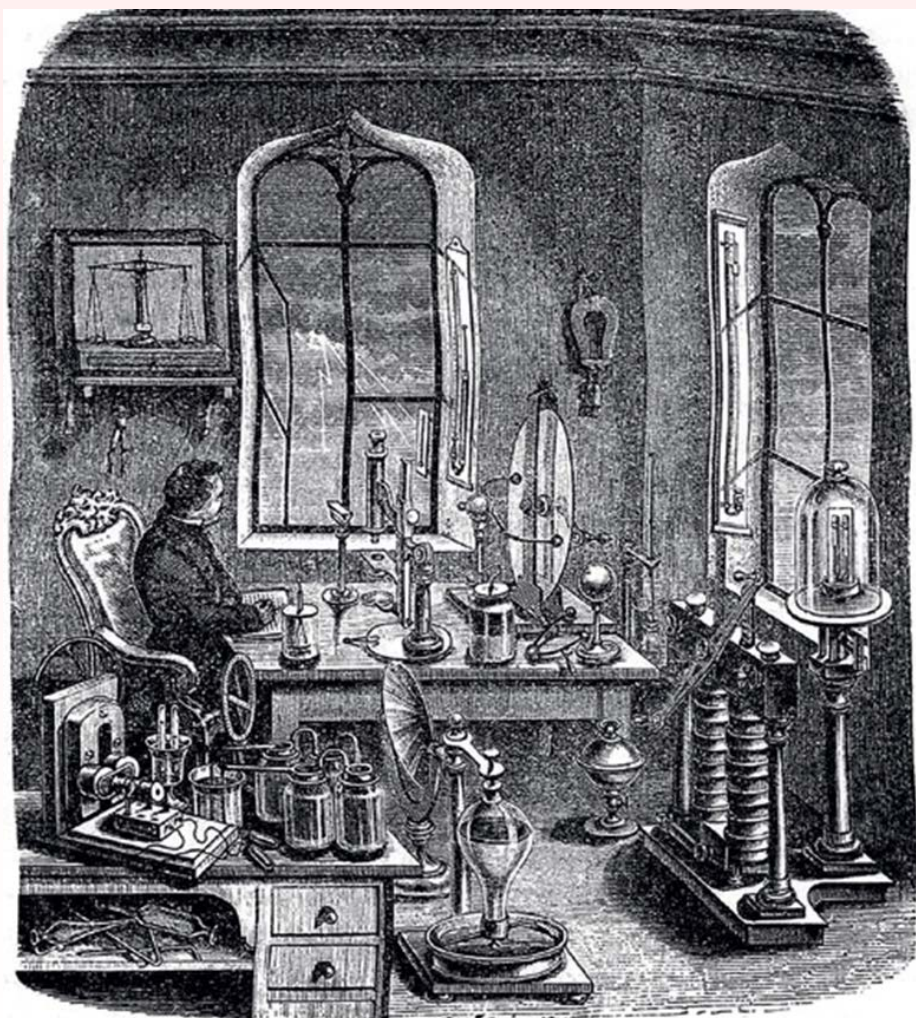

ІЗ ІСТОРІЇ ГЕОФІЗИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА:

до 125-річчя початку системних магнітних
вимірів в Одесі

Лабораторія метеоролога. Ілюстрація з книги: Коппе К. Физика и метеорология, общепонятно изложенные Коппе / К. Коппе ; пер. с нем., под ред. А. Л. Боровского. – СПб. : Торг. дом С. Струговщикова, Г. Похитонова, Н. Водова и Ко, 1860. – 308 с.

Установами, де зародились та розвивались метеорологічні та геомагнітні дослідження на півдні України у другій половині XIX та протягом XX століть були метеорологічні станції, магнітно-метеорологічні обсерваторії, геофізичні обсерваторії, гідрометеоцентри та ін.

Старостенко В. П. Малоизвестные страницы истории формирования и развития геофизических исследований на Украине / В. П. Старостенко, Е. П. Исиченко // Геофиз. журн. – 2003. – Т. 25. – № 5. – С. 3–30.

Шифр: 146/968

Майже всі вони мали тісний зв'язок з фізико-математичним факультетом Новоросійського університету, де підготовка фахівців за розділами наук про Землю була започаткована вже в момент його відкриття і за загальним університетським статутом 1863 р. була передбачена на кафедрі фізики та фізичної географії.

У 1865 р. на завідування кафедри запросили із Харкова до Одеси фізика проф. В. І. Лапшина. За проф. В. І. Лапшина в університеті вперше були позначені провідні напрямки наукових фізико-географічних досліджень — метеорологія, кліматологія та океанографія.

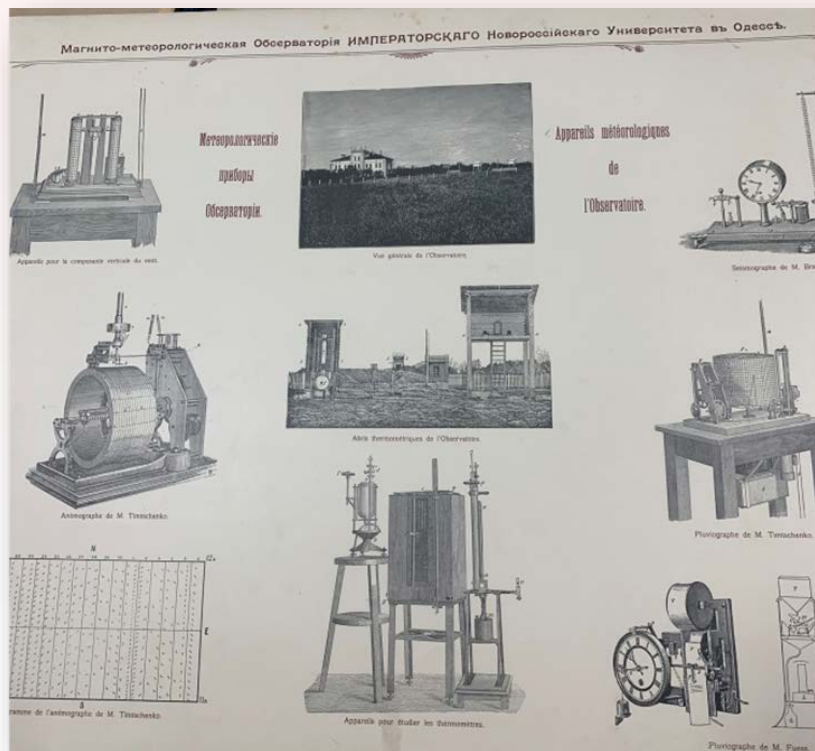

Лапшин Василь Іванович
(1809—1888)

Лапшин В. ІІ. Из воспоминаний профессора В. ІІ. Лапшина / В. ІІ. Лапшин. — СПб. : тип. В. С. Балашева, 1890. — 20 с.

Шифр: 80/136

Створена в університеті з ініціативи В. І. Лапшина метеорологічна станція, як установа, де проводились регулярні спостереження за станом атмосфери і атмосферних процесів, увійшла до метеорологічної мережі країни.

Метеорологічні пристрої

Кімната записуючих пристроїв

За допомогою метеорологічних приладів визначалася сонячна радіація, атмосферний тиск, напрямок і швидкість вітру, температура, вологість повітря і ґрунту, атмосферні опади, сніговий покрив, хмарність, атмосферні явища. Для таких цілей у грудні 1865 р. другому поверсі головного корпусу університету був споруджений особливий жалюзійний балкон, звернений на північний схід, який залишився там до нашого часу, а флюгер та дощомір встановили на даху будівлі університету на висоті близько 22 м.

Проф. В. І. Лапшин завідував станцією чотири роки - до травня 1870 р. з 1870 до 1880 рр. завідувачем кафедри фізики та фізичної географії було призначено проф. Ф. Н. Шведова, який одночасно з фізикою викладав в університеті фізичну географію.

Шведов Федір Никифорович
(1840–1905)

Під час викладання фізичної географії проф. Ф. Н. Шведов здійснив вельми цінні дослідження: в теорії зв'язку кількості опадів з шириною шарів стовбура дерева, у вивченні в лабораторних умовах питання про походження блискавки і циклонічних рухів в атмосфері. Він вперше звернув увагу на структуру і форму градин, чим дав сильний імпульс вченим для більш детального вивчення цього метеора.

Шведов Ф. Н. Что такое град? / Ф. Н. Шведов. – СПб. : Демаков, 1881. – 54 с.

Шведов Ф. Н. Введение в методіку физики / Ф. Н. Шведов. – Одесса : Центральная тип., 1894. – 33 с. – Отд. отт.: из «Вестник опытной физики и элементарной математики».

Шведов Ф. Н. О законах превращения электричества в теплоту / Ф. Н. Шведов. – Одесса, 1870. – 113 с.

Через 10 років в університеті з'явився спеціаліст за фахом суто фізичної географії. О. В. Коссовський читав лекції з метеорології, метеорологічної оптики, атмосферної електрики, земного магнетизму і океанографії, об'єднавши всі предмети в один загальний курс – фізичне землезнавство.

Коссовський Олександр Вікентійович
(1846–1917)

Клоссовский А. В. Кафедра физической географии в Императорском Новороссийском университете, 1880–1904 / А. В. Клоссовский. – Одесса : Шпенцер, 1905.

*Клоссовский А. В. Климат Одессы / А. В. Клоссовский. – Одесса, 1893. – 71 с. **102/244***

*Клоссовский А. В. Конспект лекций по физической географии заслуженного профессора А. В. Клоссовского, 1904/1905 / А. В. Клоссовский. – Одесса : Копельман, 1905. – 284 с. **Швебс/3***

*Клоссовский А. В. Краткий отчет о деятельности метеорологической обсерватории Новороссийского ун-та / А. В. Клоссовский. – Одесса : Шульце, 1888. – 10 с. **102/529, 732***

*Клоссовский А. В. Краткое описание метеорологической обсерватории Императорского Новороссийского ун-та в Одессе / А. В. Клоссовский. – Одесса : Кирхнер, 1895. – 27 с. **Петр/2550***

*Клоссовский А. В. Метеорологическая обсерватория Новороссийского ун-та / А. В. Клоссовский. – Одесса : Экон. тип., 1893. – 14 с. **102/246, 2287***

*Клоссовский А. В. Основные элементы климата и смертность г. Одессы / А. В. Клоссовский. – Одесса, 1895. – 28 с. **102/721***

*Клоссовский А. В. Основы метеорологии / А. В. Клоссовский. – 3-е изд. – Одесса, 1918. **102/430-а***

*Клоссовский А. В. От заведующего метеорологической обсерваторией Новороссийского университета в Одессе / А. В. Клоссовский. – Одесса : Одес. вестн., 1887. – 6 с. **221/57***

*Клоссовский А. В. Прискорбная страница в истории магнито-метеорологической обсерватории Новороссийского университета и метеорологической сети юго-запада России / А. В. Клоссовский. – Одесса : Экон. тип., 1902. – 32 с. **102/516***

Клоссовский А. В. Сорокалетие служения науке и родине / А. В. Клоссовский. – Одесса, 1908. – 20 с.

Література про О. В. Кловського

*Клоссовская В. П. Воспоминания / В. П. Клоссовская // Природа. – 1917. – № 11/12. – С. 1135–1140. **125/1267***

Кловський О. В.: некролог // Бюл. Одес. держ. геофіз. обсерваторії. – Одесса, 1927. – № 4. – С. 2–3.

Проф. О. В. Клоссовський доклад максимум зусиль для вдосконалення метеорологічної станції, а на даху будівлі університету домігся спорудження справжнього майданчика, де розмістили анемограф та деякі самописці.

Найцільнішою з метеорологічних мереж країни стала південно-західна мережа, заснована проф. О. В. Клоссовським для докладного вивчення кліматичних особливостей краю. Станції його мережі робили додаткові спостереження за грозами, зливами, хуртовинами, сніговими заметами, пиловими бурями і землетрусами. Душею всієї справи був сам творець мережі: керував, збирав матеріал, обробляв його, давав на місця інструктивні вказівки, добував необхідні грошові кошти.

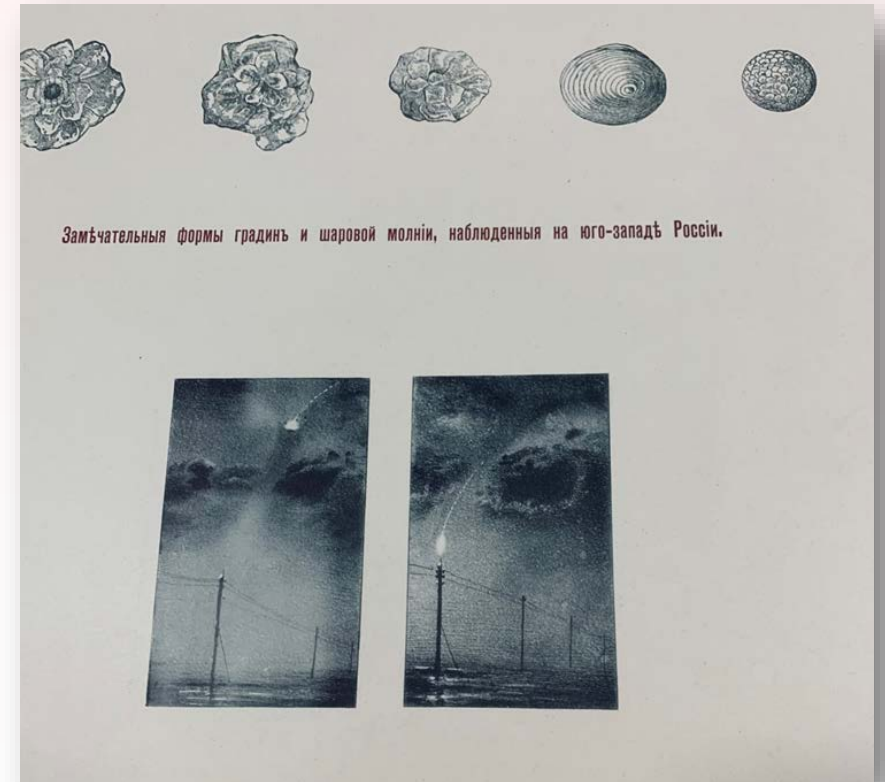
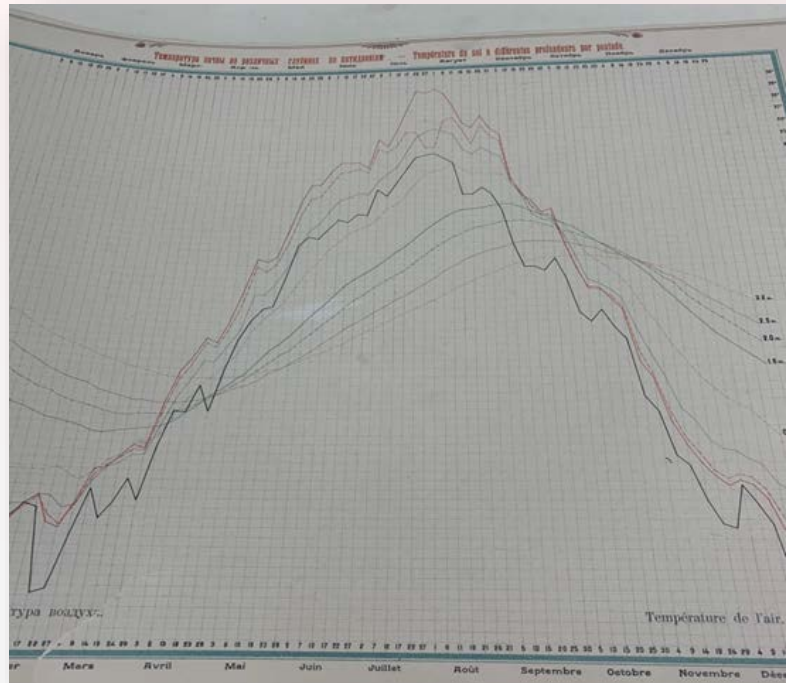
Клоссовский А. В. Устройство метеорологической службы на Юге России / А. В. Клоссовский. – Одесса : Зеленый, 1883. – 14 с. **Пет/2049**

Клоссовский А. В. Материалы для климатологии юго-запада России / А. В. Клоссовский. – Одесса, 1899. – 464 с. **102/322, 1556**

Клоссовский А. В. Метеорологические наблюдения, произведенные в Одессе, а также на дождевых станциях Херсонской губернии / А. В. Клоссовский. – Одесса : Одес. вестн., 1886. – 67 с. **102/191**

Клоссовский А. В. Метеорологические станции в Херсонской губернии / А. В. Клоссовский. – Херсон, [б. г.]. – 28 с. **102/524**

Клоссовский А. В. Об организации физико-географических исследований на юго-западе России / А. В. Клоссовский. – Одесса : Одес. вестн., 1889. – 20 с. **102/219, 219-а**

До 1908 р., за 22 роки існування, вийшло друком 19 томів «Метеорологических обзрений», які є «Трудами метеорологической сети юго-западной России» та також 11 томів «Летописей Одесской метеорологической обсерватории».

Клоссовский А. В. Двадцать семь лет педагогической и ученой деятельности в имп. Новороссийском ун-те, 1881–1907 / А. В. Клоссовский // Последняя страница журналов «Метеорологическое обозрение» («Тр. метеорологической сети юго-запада России», 1887–1908) и «Летописи Магнитно-метеорологической обсерватории Новороссийского университета» (1894–1908), основанных А. Клоссовским. – Одесса, 1908. – С. 1–28.

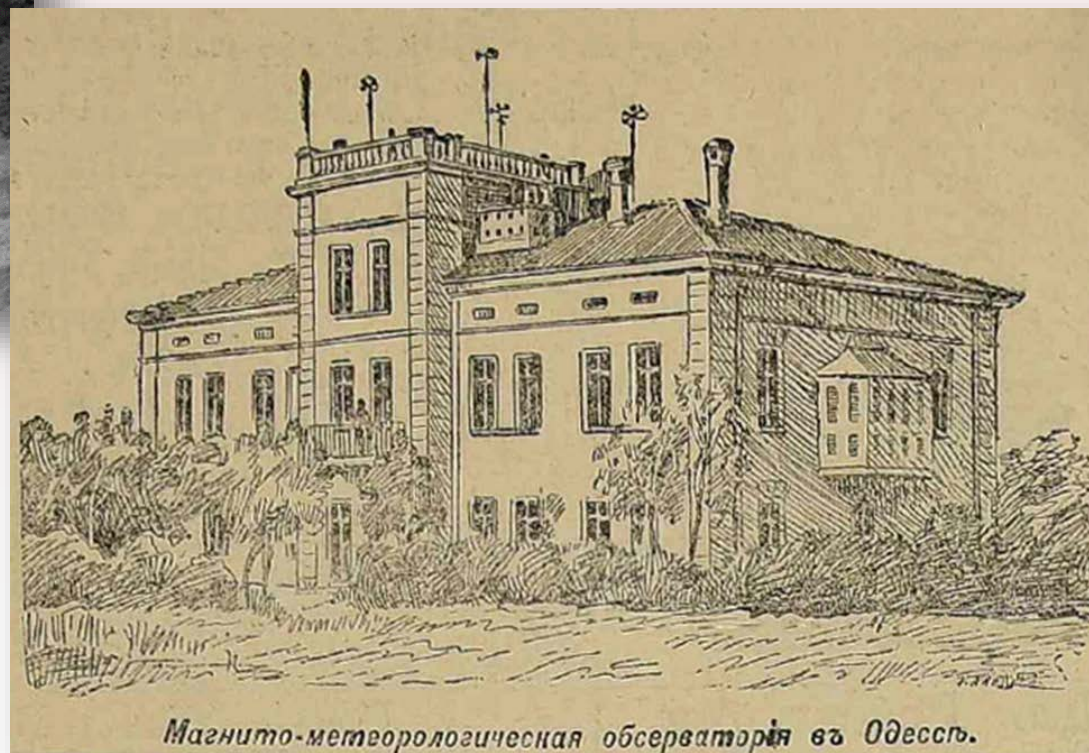
Шифр: 102/429

Район Малого фонтану. Одеса

1891 р. відбулася закладка позаміської будівлі нової метеорологічної обсерваторії з унікальним обладнанням і приладами.

З 1 січня 1894 р., одночасно з вимірюваннями на Дворянській вулиці, метеорологічні спостереження проводились в іншій частині міста – в достатньо відкритій місцевості на Малому Фонтані (Французький бульвар, 89) на відстані 6 км на південь від початкового пункту.

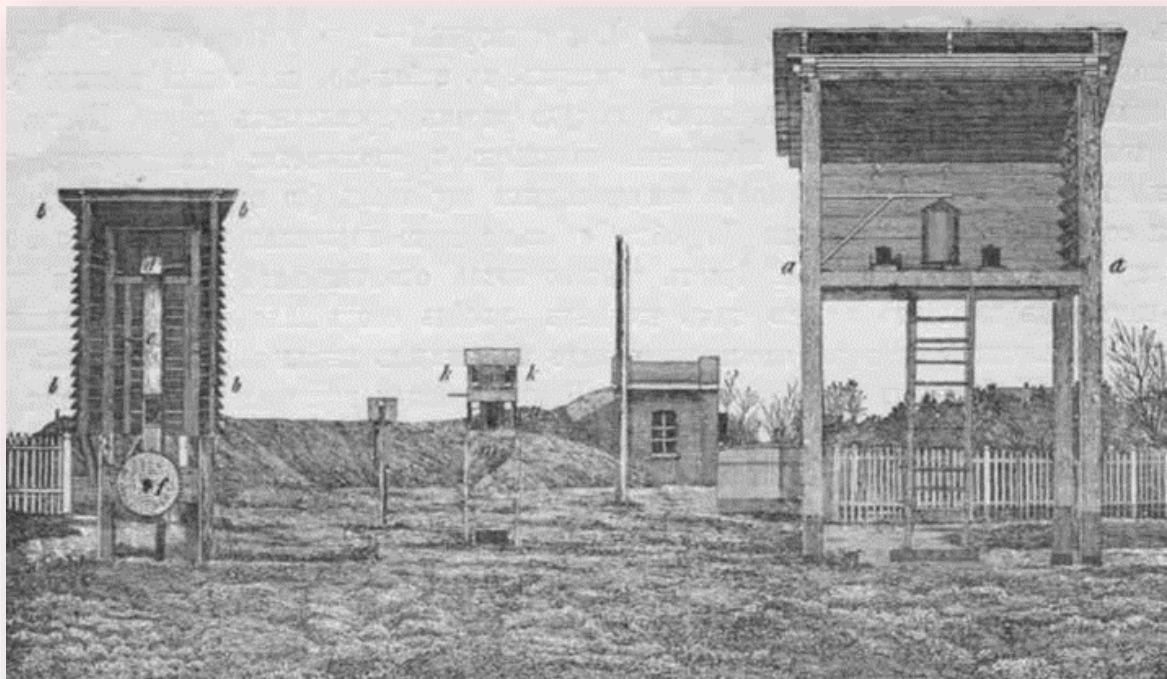
В цій будівлі під час перебування в Одесі працював і проживав О. В. Клосовський зі своєю дружиною та дочками (Французький бульвар, 89).

У 1905 р. О. В. Косовський розпочав будівництво магнітного павільйону. Вимірювання на балконі головної будівлі університету отримали своє продовження в прекрасно обладнаних лабораторіях тепер вже магнітно-метеорологічної обсерваторії.

Льох для магнітного павільйону

Термометричні павільйони магніто-метеорологічної обсерваторії

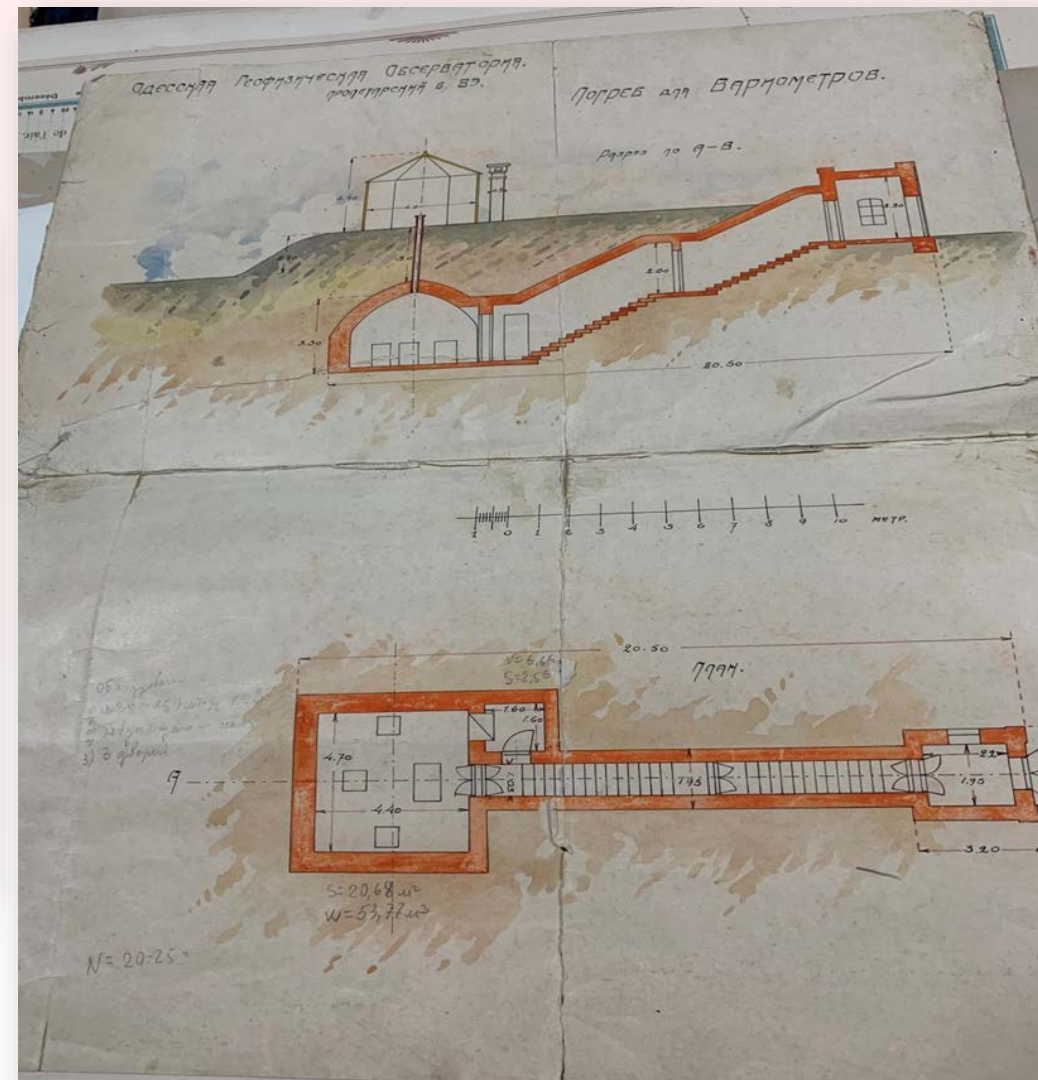

Схема розміщення льоху для геомагнітних вимірювань

Магніто-метеорологічна Обсерваторія ІМПЕРАТОРСЬКОГО Новоросійського Університету в Одесі.

Магнітні прилади
Обсерваторії.

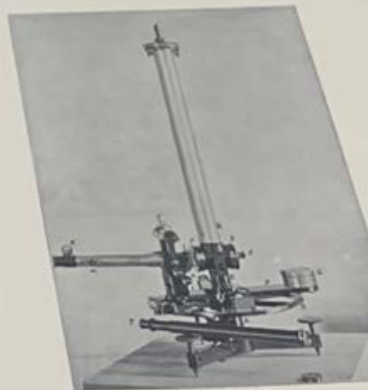

Pavillon isolé pour un magnétographe photographique.

Appareils magnétiques
de l'Observatoire.

Pavillon magnétique pour les mesures absolues.

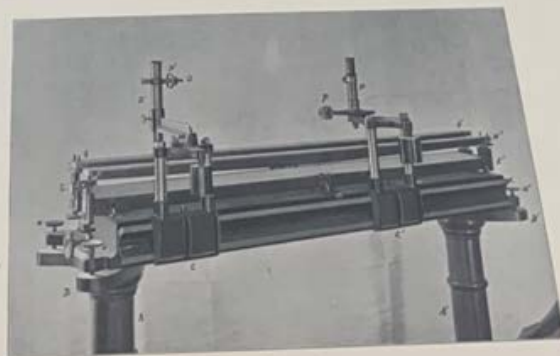
Déclinateur

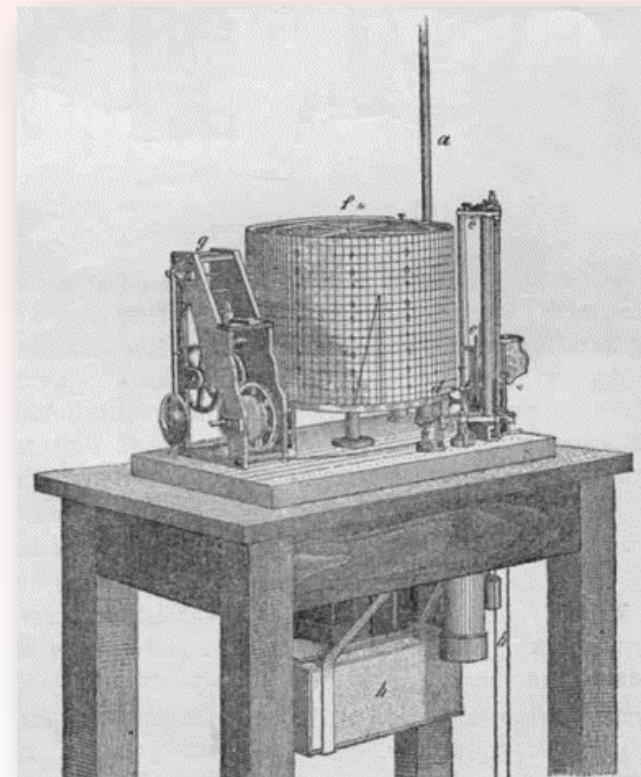
Théodolite de M. Wild

Inclinateur à induction.

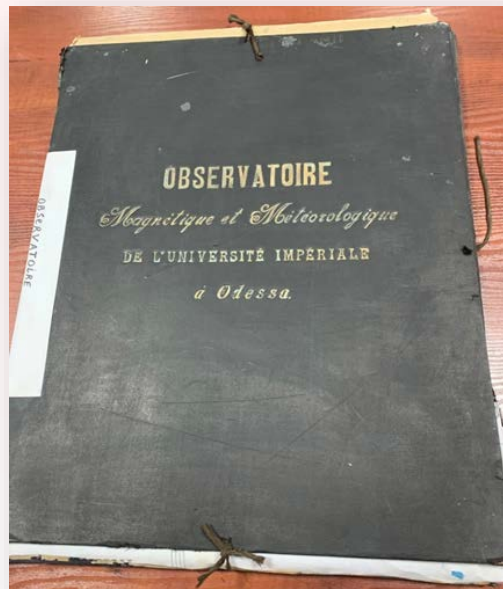
Comparateur.

Доцеграф Тимченка

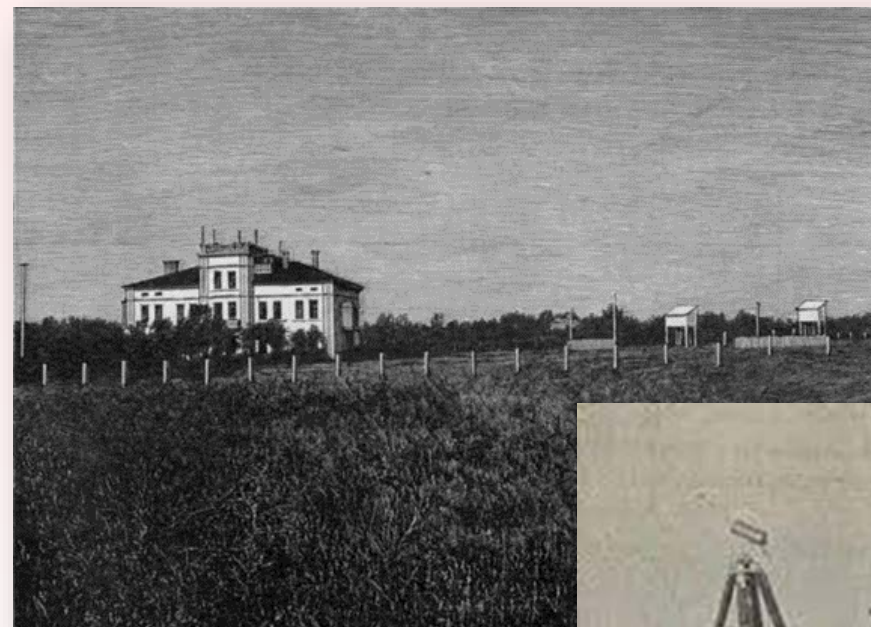
Магнітні пристрої

У 1910 р. О. В. Косовський за попередні заслуги в науці був обраний членом-кореспондентом Академії наук, був нагороджений шістьма золотими і двома срібними медалями Академії наук, Російського географічного товариства та Паризької всесвітньої виставки.

Начальник відділу метеорології Одеського гідрометеоцентру Чорного та Азовського морів Каплуновська Ганна Вікторівна демонструє одну із нагород О. В. Косовського

Проф. Б. В. Станкевич (1860–1924) продовжив викладання курсу фізичного землезнавства в університеті. Спостереження в обсерваторії і на міській станції тривали приблизно в тому ж обсязі, як це було під час завідування обсерваторією проф. О. В. Косовським. Було відновлено друкування праць обсерваторії під заголовком «Ежегодник магнито-метеорологической обсерватории императорского Новороссийского университета».

Ежегодник Магнито-метеорологической обсерватории Новороссийского университета, за 1908. – Одесса : Техник, 1910.

Шифр: 103/96

Проф. Б. В. Станкевич за вимірюванням

Кастерін Микола Петрович
(1869 — 1947)

Після переходу проф. Б. В. Станкевича на роботу в Московський університет завідування магнітно-метеорологічною обсерваторією було доручено проф. М. П. Кастеріну.

О. В. Косовський залишив в Одесі плеяду учнів-геофізиків, серед яких найбільш відомими є М. А. Аганін, С. Г. Попруженко, І. Я. Точидловський, П. Т. Пасальський. Лекції з фізичного землезнавства з 1911 р. перейшли до М. С. Панченка, С. Г. Попруженка і І. Я. Точидловського (читав ще студентам лекції з математичної географії).

Пасальский П. Т. Изучение распределения магнетизма на земной поверхности / П. Т. Пасальский. – Одесса : Экон. тип., 1901. – 547 с.

Пасальский П. Т. Об изучении распределения магнетизма на земной поверхности / П. Т. Пасальский. – Одесса : Экон. тип., 1901. – 547 с.
102/354

То же // *Зап. Нац. ун-та.* – Одесса, 1901. – Т. 85. – 547 с. **41/24, 25**

Пасальский П. Т. Предварительные абсолютные магнитные определения / П. Т. Пасальский // *Летописи магнито-метеорологической обсерватории.* – Одесса, 1896 за 1895. **103/96**

Пасальский П. Т. Установка магнитных вариационных приборов и магнито-метеорологической обсерватории Новороссийского ун-та / П. Т. Пасальский, Э. Лейст. // *Летописи магнито-метеорологической обсерватории.* – Одесса, 1897 за 1896. **103/96**

Пасальский П. Т. Магнитные и астрономические наблюдения в 1897 году магнито-метеорологической обсерватории Новороссийского ун-та / П. Т. Пасальский // *Летописи магнито-метеорологической обсерватории.* – Одесса, 1898 за 1897. **103/96**

Пасальский П. Т. Влияние электрической тяги на магнитные обсерватории / П. Т. Пасальский // *Зап. Новорос. ун-та.* – Одесса, 1899. – Т. 77. – С. 223–246. **41/24, 25**

Пасальский П. Т. Вариации земного магнетизма / П. Т. Пасальский // *Вест. опытной физики и элементарной математики.* – Одесса, 1901. – № 308. – С. 169–173 ; № 311. – С. 249–254. **98/32**

Пасальский П. Т. Второй год магнитной съемки юго-запада России (доклад 13 окт. 1900 г.) / П. Т. Пасальский // *Зап. Имп. Академии наук. Отд. физ.-мат. Серия 8.* – 1915. – Т. 33, № 10. – С. 1–58. **217/485, 1425**

Література про П. Т. Пасальського

Бондаренко Б. В. П. Т. Пасальський і значення його робіт для розвитку вітчизняної геофізики / Б. В. Бондаренко, Т. С. Лебедєв // *Пр. Одес. держ. ун-ту імені І. І. Мечникова.* – 1957. – Т. 147, вип. 4. – (Серія: геологічні та геофізичні науки).

Попруженко Сергій Георгійович
(1868–?)

Попруженко С. Г. Одесская магнитная аномалия / С. Г. Попруженко. – Одесса : Экон. тип., 1892.

*Попруженко С. Г. Методы определения вариаций наклонения и вертикальной слагающей земного магнетизма : ист.-крит. исслед. / С. Г. Попруженко. – Одесса : Техник, 1916. – 216 с.
Шифр: 102/492, 2281*

З 1917 р. ординарний професор фізико-математичного факультету Новоросійського університету І. Я. Точидловський став директором магнітно-метеорологічної обсерваторії і керував нею до самої своєї смерті у 1942 р.

Точидловський Ігнатій Якович
(1871 — 1942)

Точидловский И. Я. Две лекции штатного наблюдателя магнито-метеорологической обсерватории императорского Новороссийского университета И. Я. Точидловского / И. Я. Точидловский. – [Б. м. : Б. и., Б. г.]. – 26 с.

Шифр: 102/474

Після реорганізації університету у 1920 р. магнітно-метеорологічна обсерваторія стала самостійною державною установою, продовжувала вести метеорологічні спостереження, чому сприяв швидкий і цілеспрямований розвиток всієї метеорологічної справи в Україні.

Левченко В. В. Трансформація вищої школи Одеси (1917–1922): проекти та реалії / В. В. Левченко // Юго-Запад. Одессика : ист.-краевед. науч. альманах. – Одесса, 2009. – Вып. 8. – С. 36–52.

Шифр: 81/1356, 1357

У 1924 р. Магнітно-метеорологічну обсерваторію перейменували в Одеську геофізичну обсерваторію і підпорядкували Науковому комітету Наркомпросу України. З цього часу роботи в обсерваторії розвернулись у більшому обсязі: нарада по вивченню земного магнетизму; магнітні зйомки України і узбережжя Чорного та Азовського морів; організована група спеціалістів для складання синоптичних карт.

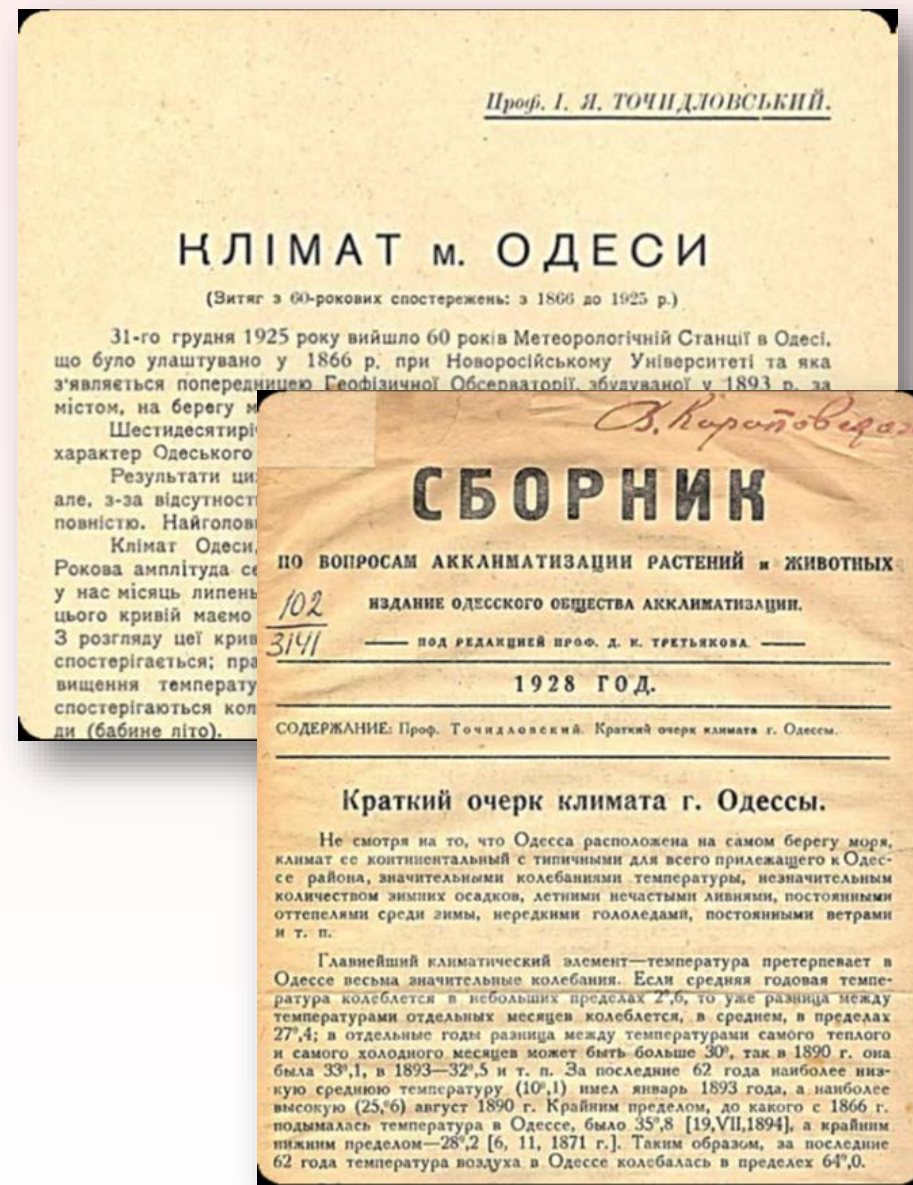
Обсерваторія перетворилась в Одеську науково-дослідну геофізичну обсерваторію. На базі наукових секцій і обсерваторій у Харкові, Києві та Одесі був сформований перший в Україні науково-дослідний гідрометеорологічний інститут (ГІМЕІН). В Одесі діяли секції ГІМЕІНу - актинометрії та земного магнетизму. І. Я. Точидловський, М. А. Аганін були обрані дійсними членами інституту, керували цими секціями.

Точидловський І. Я. Клімат м. Одеса : витяг з 60-річних спостережень з 1866 до 1925 / І. Я. Точидловський // Вісті Одес. с.-г. ін-ту. – 1926. – Вип. 2. – С. 111–115.

Шифр: 148/723

Точидловский И. Я. Краткий очерк климата Одессы / И. Я. Точидловский // Сб. по вопросам акклиматизации растений и животных. – 1928. – Ч. 1/2. – 8 с.

Шифр: 102/314

ЛИВНИ ВЪ ОДЕССѢ.

Штатнаго наблюдателя Магнито-метеорологической обсерваторіи Императорскаго Новороссійскаго университета И. Я. Точидловскаго.

Разсматривая карту осадковъ на юго-западѣ Россіи, составленную проф. А. В. Глоссовскимъ, на основаніи многочисленныхъ наблюденій сѣти, видимъ, что не всѣ области нашего края получаютъ одинаковое количество влаги. По общему годовому приходу атмосферной влаги, въ наиболѣе благоприятныхъ условіяхъ находится Ровенскій и Луцкій уѣзды Волынской губерніи, получающіе отъ 600 до 700 мм. осадковъ въ теченіе года. Остальная часть Волынской губерніи, западная и сѣверо-западная часть Подольской губерніи, сѣверная—Кіевской и южная оконечность Крыма получаютъ

Строеніе земной атмосферы по А. Вегенеру

102
463

По вопросу о распространеніи земной атмосферы возможны два воззрѣнія: 1) атмосфера, постепенно разрѣжаясь, на нѣкоторой высотѣ заканчивается; 2) атмосфера, постепенно разрѣжаясь, переходитъ въ тотъ газъ, которымъ заполнено все междупланетное пространство. Если принять послѣднее, то, съ одной стороны, о границѣ атмосферы не можетъ быть и рѣчи, съ другой, болѣе плотная атмосфера не составляетъ исключительной принадлежности земного шара: если только междупланетное пространство наполнено тѣми газами, которые входятъ въ составъ нашей атмосферы, то весьма вѣроятно, что и другія планеты должны были собрать вокругъ себя аналогичныя газовыя оболочки. А. Вегенеръ, въ вопросѣ о распространеніи атмосферы земли, стоитъ на послѣдней точкѣ зрѣнія. Но не это является центромъ тяжести его интересной работы ¹⁾. Главная его задача доказать, что атмосфера земли имѣетъ слоистое строеніе, а не постепенно переходитъ въ разрѣженнѣйшій газъ междупланетнаго пространства.

Точидловскій И. Я. Ночное лучеиспускание / И. Я. Точидловскій. — Одесса : Техник, 1912. — 162 с.

Шифр: 102/460, 1166

Точидловскій И. Я. Подъем метеорограда на змеяхъ в международные дни 1910 г. / И. Я. Точидловскій // Ежегодник магнито-метеорол. обсерваторіи в Одессе 1910 г. — Одесса, 1911. — С. 199—211.

Шифр: 103/96

Точидловскій И. Я. Ливни в Одессе / И. Я. Точидловскій. — [Б. м. : Б. и., Б. г.]. — С. 185—222.

Шифр: 102/472

Точидловскій И. Строеніе земной атмосферы по А. Вегенеру / И. Точидловскій. — 13 с. — Отд. отт.: из «Журнал Физ.-хим. о-ва». (1911, вып. 6).

Шифр: 102/463

И. Я. ТОЧИДЛОВСКИЙ

К 95-летию со дня рождения

Игнатий Яковлевич Точидловский родился 1 июня 1871 г. в с. Прохорово Тираспольского уезда. В 1889 г. он поступил на физико-математический факультет Одесского университета, который закончил в 1893 г.

Оставшись работать здесь же, в университете, лаборантом на кафедре физики, он увлекся вопросами механики и математики и написал свои первые статьи «Центробежная машина Тимченко», «Машина Торре для решения уравнений», а в 1898 г. — первую работу по метеорологии «Искусственная капля». Там же, на кафедре физики, под руководством крупного физика-экспериментатора профессора Ф. Н. Шедова он приобрел глубокие технические знания.

Заинтересовавшись жизнью атмосферы, происходящими в ней процессами, И. Я. Точидловский в 1906 г. (по предложению профессора А. В. Клаусовского) перешел на должность наблюдателя Одесской магнитно-метеорологической обсерватории.

В 1908 г. Точидловский выдержал при физико-математическом факультете Одесского университета экзамен на звание кандидата наук и был избран на кафедру физики. В 1910 г. он начал читать лекции по физике, а в 1911 г. — по математике. Его успехи в преподавательской деятельности были признаны в 1912 г. присвоением ему звания профессора.

Совместно с профессором А. В. Клаусовским И. Я. Точидловский начал расширять деятельность отдела земного магнетизма Одесской обсерватории, Игнатий Яковлевич начал расширять деятельность отдела земного магнетизма Одесской обсерватории, Игнатий Яковлевич начал расширять деятельность отдела земного магнетизма Одесской обсерватории, Игнатий Яковлевич начал расширять деятельность отдела земного магнетизма Одесской обсерватории.

Одновременно продолжал вести научные исследования: в 1913 г. опубликованы его монографии «Воздухоплавание», а затем он написал работу «Климат южной стороны своей жизни он занимался попутно». В 1914 г. Точидловский вдали от места своей постоянной работы в Одессе в феврале 1942 г.

университета: начиная с 1898 г. он был преподавателем женской гимназии, где читал физику и математику, лектором начертательной геометрии в Одесском художественном училище; кроме того, он читал лекции по методике преподавания физики для молодых учителей на курсах при Одесском учебном округе и лекции по физике в Одесской городской аудитории, которая в то время являлась поистине народным университетом для рабочих города.

И. Я. Точидловский прекрасно понимал роль учителя в формировании личности будущего гражданина. «Все будущее величие России, — в руках учителя, и с него много зависит», — говорил он.

Одесской обсерватории, Игнатий Яковлевич начал расширять деятельность отдела земного магнетизма Одесской обсерватории, Игнатий Яковлевич начал расширять деятельность отдела земного магнетизма Одесской обсерватории, Игнатий Яковлевич начал расширять деятельность отдела земного магнетизма Одесской обсерватории.

Одновременно продолжал вести научные исследования: в 1913 г. опубликованы его монографии «Воздухоплавание», а затем он написал работу «Климат южной стороны своей жизни он занимался попутно». В 1914 г. Точидловский вдали от места своей постоянной работы в Одессе в феврале 1942 г.

И. Я. ТОЧИДЛОВСКИЙ

Література про І. Я. Точидловського

Акимович Н. Н. И. Я. Точидловский: к 95-летию со дня рождения / Н. Н. Акимович // Человек и стихия : настольный гидрометеорологический календарь, 1966. — Л. : Гидрометеоролог. изд-во, 1965. — С. 73. 103/464

Головка М. Невідомі імена в історії вітчизняної дидактики фізики: методика і техніка шкільного фізичного експерименту І. Я. Точидловського / М. Головка // Фізика та астрономія в сучасній школі. — 2013. — № 6. — С. 45–47.

Одесский сельско-хозяйственный институт : крат. очерк (1918–1968 гг.) / под ред. И. А. Дудника. — Одесса, 1968. — 71 с.

Федорова І. В. Історико-педагогічні аспекти розвитку вищої сільськогосподарської освіти півдня України на початку ХХ століття / І. В. Федорова // Сучасні тенденції у педагогічній освіті і науці України та Ізраїлю: шлях до інтеграції. — Одеса, 2012. — С. 254–264. — (Наук. вісн. Південноукр. нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського ; спецвип.).

Аганін Марк Абрамович
(1876—1940)

Аганин М. А. Деятельность Одесской геофизической обсерватории за 1933–1934 гг. / М. А. Аганин // Вестн. Единой гидрометеорол. службы. – М., 1934.

Аганин М. А. Историчний нарис магнетового відділу Одеської Магнетно-Метеорологічної Обсерваторії / М. А. Аганин // Інформ. бюл. Укрмета. – 1924. – Т. 3, № 1–9. 103/122

Аганин М. А. Магнитное изучение Украины / М. А. Аганин // Сб. по производительным силам Украины. – 1925.

Аганин М. А. Гідрометеори / М. А. Аганин // Природа й життя. – 1930.

Аганін М. А. Штучне утворення дощу з хмар / М. А. Аганин // Шлях індустріалізації. – 1931. – № 27.

Аганин М. А. Работы по ночному лучеиспусканию в Одессе / М. А. Аганин // Бюл. пост. акт. ком. – 1934.

Аганин М. А. Ночное лучеиспускание в Одессе / М. А. Аганин // Проблемы микроклиматологии и микроклиматотерапии. – 1935. – С. 161–169. 6/10872, Пет/2904

Аганин М. А. Законы слияния капель воды / М. А. Аганин // Журн. геофизики. – 1936. – Т. 6, вып. 4. – С. 409–443. 103/157

Аганин М. А. По поводу статьи С. В. Горбачова о верхнем пределе устойчивости капель при их соударении / М. А. Аганин // Журн. геофизики. – 1936. – Т. 6, вып. 1. 103/157

Аганин М. А. Деяч з тасмниці утворення дощової каплі / М. А. Аганин // Вісн. метеорології та гідрології. – 1935. – № 11–17. – С. 1–12. 103/159

Література про М. А. Аганіна

Аганин Марк Абрамович // Історія Одеського політехнічного інститута в очерках / авт. сост.: Ю. С. Денисов, В. П. Бондарь. – Одеса, 2000. – С. 21–24, 29–32. 115/7593, 7594

Марк Абрамович Аганин (1876–1940) / Одес. політехн. ін-т, Совет музея ін-та // Очерки педагогической и научной деятельности ученых периода становления института (1918–1930 гг.). – Одеса, 1984. – С. 3–10.

Сухотеріна Л. І. Геофізик М. А. Аганін / Л. І. Сухотеріна // Наука та наукознавство. – Київ, 2005. – № 3. – С. 117–121. 15-ж/574

Для виконання робіт знов виявилась необхідність в організації відділу земного магнетизму, але далеко від міста, без впливу електричного трамваю та інших струсів. Обсерваторія отримала для цих цілей землю, де в подальші роки збудували та ввели в дію магнітні павільйони в с. Степанівка Комінтернівського р-ну Одеської обл., у 60 км від обсерваторії в місті. В наш час робота магнітної обсерваторії відновлена. Вона підпорядкована Інституту геофізики імені Субботіна АН України.

Вентиляційна шахта льоху, де проводились магнітні вимірювання

Льох проходить під всією галявиною

Масток М. Д. Кузнецова в с. Степанівка

Льох у мастку, де поміщалися прилади

У відродженому в 1933 р. Одеському державному університеті землезнавство отримало сильний поштовх у напрямку активного розвитку у зв'язку з фундацією нового факультету — географічного. На факультеті в числі інших кафедр працювала кафедра метеорології та гідрології (завідувач доц. І. Ю. Калібердін), яка працювала як випускна відповідно до присвоєних спеціальностей.

Геофізична обсерваторія, як і деякі інші структурні підрозділи університету (ботанічний сад, бібліотека, астрономічна обсерваторія та ін.), у 1933 р. повернулась до його складу. Завдяки науковим досягненням та великому запасу технічних знань, вчені геофізики досягли того, що перед 1940 р. підрозділи, в яких вони працювали, знаходились у першому ешелоні науково-дослідних установ країни з метеорології.

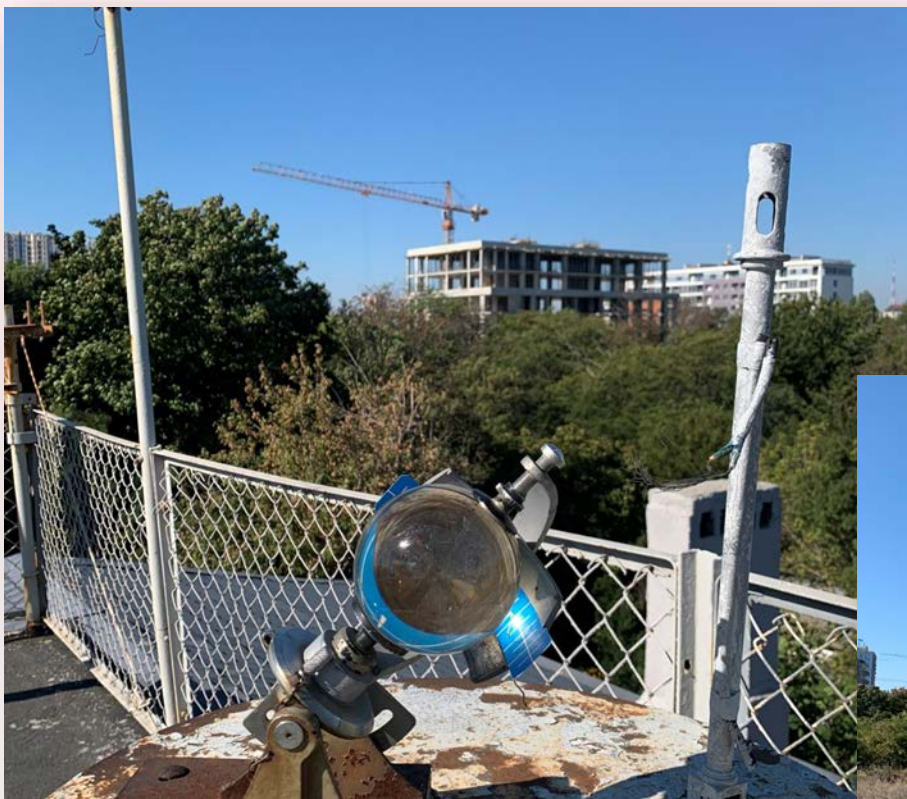
Точидловський І. Я. Робота Одеської геофізичної обсерваторії за останні 20 років / І. Я. Точидловский // Вісн. метеорології та гідрології. — 1938. — № 1. — С. 53–58.

Відразу після війни, у 1944–1945 рр., відповідно до штатного розкладу, була тимчасово відновлена робота науково-дослідних підрозділів університету. Виконання обов'язків директора Геофізичної обсерваторії було покладено на доцента Т. І. Акімовича. У подальшому Геофізична обсерваторія стала самостійною Одеською науково-дослідною геофізичною обсерваторією.

Захаржевський
Ярослав Володимирович

Гідрометеорологічні дисципліни залишились в університеті тільки в рамках вивчення фізичної географії на кафедрі гідрології та метеорології, де, завдяки зусиллям проф. С. Г. Попруженка, доцентів Н. І. Іванової і Б. А. Гуревича та ст. викладача Я. В. Захаржевського, університетська метеорологічна станція продовжувала вести свої записи. На жаль, університетська метеостанція, на якій спостереження велися з 1865 р., була закрита в 1963 р.

Геліометр на даху будинка Одеського гідрометеоцентру Чорного та Азовського морів (колишньої магніто-метеорологічної обсерваторії)

Зональна гідрометеорологічна обсерваторія в Одесі («будинок з кулею»)

У сучасній Україні завдання з гідрометеорологічної діяльності покладені на Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій (МНС). Одеська гідрометеорологічна обсерваторія стала складовою частиною Одеського гідрометеорологічного центру Чорного та Азовського морів, який є оперативно-виробничою та методичною організацією державної гідрометеорологічної служби України, головною організацією з морського оперативно-прогностичного обслуговування морських галузей господарства України на Азово-Чорноморському басейні.

